

**12. 12. 2021**

Atrium na Žižkově  
Čajkovského 12, Praha 3  
18.00 h



## **tenmetsu :: japonské introspekce**

### **z tradic Heike-Monogatari**

Dan-no-Ura

### **z tradic Heike-Monogatari**

Yoshitsune: Funa-Benkei-Yoshino-Shizuka-Ataka

### **Jiří Lukeš**

tenmetsu pro satsuma biwu / 2021

### **Hyunkyung Lim**

Me-A-Ri pro akordeon / 1999

### **Ondřej Štochl**

Tři echa před úplňkem pro violoncello a klavír / 2012

### **Pavel Zemek – Novák**

Sonáta pro violu a klavír „Památce Bohuslava Reynka“ / 2002-2003

účinkují:

### **Junko Ueda :: satsuma-biwa & ansámbl Konvergence**

Jiří Lukeš :: akordeon

Ondřej Štochl :: viola

Bledar Zajmi (j.h.) :: violoncello

Egli Prifti :: klavír

koordinátor dramaturgie: Jiří Lukeš

Pořadatelé:  
International Shakuhachi Festival Prague & Konvergence, spolek skladatelů



Konvergence děkuje svým podporovatelům:



## Tradice vyprávění příběhů Heike-Monogatari

Heike-Monogatari (příběh Heike) je známý japonský epos, který se tradičně hrál v mnoha různých verzích a stylech. Příběhy jsou založeny na buddhistické myšlence příčiny a následku a pomíjivosti lidského života. Heike-Monogatari popisuje historii klanu Heike do roku 1185, kdy prohrál válku s klanem Genji z Kamakury (jižně od dnešního Tokia). Klan Heike se nacházel v oblasti Kjóta, ale během války se při pokusu o útěk postupně přesunul na jih, kde se také odehrála většina slavných válečných příběhů.

## z tradic Heike-Monogatari

### **Dan-no-Ura** (styl Tsuruta-ryū)

Tento příběh popisuje poslední scénu války mezi klanem Heike a klanem Genji v zátoce Dan-no-Ura poblíž Shimonoseki a tvoří tak vrchol vyprávění. Bitva se chýlí ke konci a oba klany bojují odvážně a energicky. Zatímco je klan Heike téměř poražen, velitel své válečníky stále povzbuzuje. Většina lodí Heike je potopena. Ženy Heike, oblečené v těžkých kostýmech, spáchají spolu s dětmi sebevraždu skokem do vody. Mezi nimi je malý chlapec, který je ve skutečnosti současným císařem. Jeho babička Nii-dono (manželka velitele) ho uklidňuje, že na dně moře na něj čeká překrásné hlavní město.

## z tradic Heike-Monogatari

### **Yoshitsune** (styl Tsuruta-ryū)

V Heike-Monogatari je Yoshitsune popsán jako hrdina klanu Genji, který přinesl vítězství Genji v historické válce s klanem Heike. Po námořní bitvě u Dan-no-Ura, kde byla Heike zcela poražena, usadili Genji svou vládu v Kamakura, jižně od dnešního Tokia, odkud vládli zemi (1192-1333, období známé jako Kamakura období). Yoritomo byl generál Genji a starší bratr Yoshitsune. Jakkoli Yoshitsune důrazně přísahal svou věnost Yoritomovi, Yoritomo měl podezření, že Yoshitsune tajně zamýšlel převzít vládu. Nakonec Yoritomo přikázal zabít Yoshitsune, což donutilo Yoshitsuneho uprchnout.

### **Funa-Benkei**

Yoshitsune se plaví v Daimotsu-no-Ura (zátoka ve vnitřním moři Seto) v doprovodu Benkei, věrného vazala. Za bouřlivého počasí se kolem lodí Yoshitsune a Benkei objevují duchové klanu Heike. Duch Tomomori, který byl velitelem Heike a byl zabit Yoshitsune v Dan-no-Ura, se snaží strhnout Yoshitsune a Benkei na dno moře. Když však Benkei recituje své modlitby, duch se uklidní a odejde.

### **Yoshino-Shizuka**

Když Yoshitsune dorazí do Yoshino (dnes prefektura Nara), jeho paní Shizuka už na něj čeká. Yoshitsune ji informuje o těžké situaci, které čelí a dojemně ji žádá, aby počkala na jeho návrat.

### **Ataka**

Yoshitsune, Benkei a jejich nosiči se převlékli za buddhistické mnichy. Poté dorazili na pohraniční stanici Ataka (dnes prefektura Ishikawa). Zdá se, že hlavní strážce si všiml něčeho podezřelého na jednom mnichovi, kterým je sám převlečený Yoshitsune. Aby jej

Benkei ochránil a odvedl pozornost, křičí na něj a bije jej současně těžkou holí. Vrchní strážce Togashi si uvědomí Benkeiovu věnost a nechá je projít hraničním přechodem. Hned po jeho překročení bere Ataka Yoshitsune Benkei za ruku a děkuje mu za záchranu života. Benkei prosí svého pána o odpuštění. Pak pokračují ve své exilové cestě směrem k Michinoku (v oblasti Tōhoku na severu Japonska).

**Jiří Lukeš** studoval na Pražské konzervatoři skladbu a akordeon, na HAMU v Praze skladbu ve třídě Ivany Loudové. Několik let spolupracuje se skladateli při vzniku nových kompozic pro akordeon. V poslední době se zaměřuje na intermediální projekty. Jeho skladby zazněly na koncertech a festivalech v ČR, Evropě, Japonsku, Číně. V roce 2014 vysílala rozhlasová stanice Radio Beograd pořad věnovaný jeho akordeonové tvorbě. V loňském roce se podílel na realizaci kompletní nahrávky akordeonového díla Petra Fialy.

Příběhy hrají v japonském umění klíčovou roli. Biwu vnímám jako jednoho z nejvýraznějších „vypravěčů“. To, co na první pohled může působit jako vcelku prostá improvizace, je ve skutečnosti velmi propracovaný svět ornamentiky, frázování a svébytného výrazu, tradice předávané z generace na generaci. Skladba **Tenmetsu** (záblesky) sestává z pěti básní Kokinšū s námětem příchodu zimního období. Kokinšū, nebo též Kokinwakašū, je první oficiální sbírka japonské lyriky. Práce na ní byla zahájena roku 905 na příkaz císaře Daigoa a dokončena byla roku 922. Sbírkou obsahuje přes 1100 básní ve dvaceti knihách s různou tematikou, většinou ve formě tanka. Zhudebnění jednotlivých básní se místy opírá o schéma veršů 5-7-5-7-7. Tenmetsu věnuji sólistce dnešního koncertu Junko Uedě.

**Hyunkyung Lim** se narodila v Pocheonu v Jižní Koreji. V letech 1996 až 1999 studovala u Jae-Youl Park na Yonsei University v Soulu a u Mathiase Spahlingera na Freiburské hudební akademii. Získala stipendium na Schreyahn Künstlerhof a její díla se setkávají se stále nadšenějším ohlasem v Evropě i Asii.

**Me-A-Ri** pro akordeon sólo vznikla jako zakázka pro Ministerstvo umění Bádenska-Württenberska. Kompozice je věnována Stefanu Hussongovi, který skladbu premiéroval a současně natočil na CD.

Autorka ke skladbě uvádí: „*Me-A-Ri* znamená ozvěnu. V případě akordeonu je velmi zajímavé poslouchat, jak se při rozeznívání a doznívání akordů vyvíjejí a mění tónové barvy podle jejich oktávového rozsahu nebo rejstříku. Rychlá melodická gesta v nejvyšším rejstříku akordeonu postupně prochází celým rozsahem nástroje společně s postupnou vertikalizací zvukových struktur. Doznívání akordů, skladatelkou označované termínem *Me-A-Ri*, je společně s tempem, které se v průběhu celé skladby stále zpomaluje, hlavní osou, tématem skladby. Zásadní roli v kompozici pak hraje měch akordeonu. Velmi ostré rytmické deklamace opakovaných akordů se vyvíjejí až ke statické ploše s velmi jemnou artikulací dynamických změn.“

**Ondřej Štochl** studoval na konzervatoři v Praze hru na violu a skladbu. Ve studiích pokračoval na hudební fakultě AMU v oboru skladba ve třídě Marka Kopelenta. Během studia se zúčastnil různých skladatelských kurzů. Jeho lektoři byli např. Zygmunt Krauze, Paul Méfano, Vinko Globokar, Osvaldas Balakauskas nebo Guy Reibel. Zároveň získával četné zkušenosti na poli interpretace soudobé hudby. V posledních letech se profiluje zejména rozsáhlejšími prostorovými kompozicemi.

### ***Tři echa před úplňkem***

Slábnutí světla zapadajícího slunce, které postupně nahradí svit měsíce v úplňku... Je v tom pro mne důležitá symbolika. V onom intimním, tichém světle měsíce jako by více vyniklo jen to opravdu podstatné z už prožitého. Měsíční světlo, studený odraz živoucího slunečního žáru, symbolizuje chladný a zároveň velmi intenzivní pohled na smysl něčeho, co se stalo, už dostatečně vychladlý od prudkých až zbrklých emocí. V této verzi původně klavírní skladby dochází k propojení jednotlivých částí sólovými vstupy violoncella. Proces proměny světla (a vztahu k nedávné přítomnosti stávající se vzpomínkou) je tak plynulejší. Získává ale i novou rovinu – violoncellista tvoří jakési alter-ego sólovému klavíru. Hraje pasivněji, komentuje s větším odstupem...

**Pavel Zemek – Novák** ve své tvorbě osobitě pojímá monofonní metody uplatňující různě strukturovaný jednohlas. „Neustále se snažím o nalezení co nejdokonalejší formy, v níž se unisono může projevit. Při utváření jednohlasé skladby sice respektuji tradiční zákony kontrastu, ale unisono určitě rozdíl protikladů sjednotí. Při vytváření melodie se nechávám vést především sluchem. Ač hudba vychází z jedné melodické linie, často si posluchač nemusí onu jednohlasost uvědomit: zdvojování v oktávách, změny rejstříků a častá klikatost, v případě kompozice pro více nástrojů také instrumentační strategie dokáže vytvořit informačně velice hustý výsledek.“

### ***Sonáta pro violu a klavír (2002/2003) „Památce Bohuslava Reynka“***

Na sonátě je patrná snaha o vystižení odkazu Bohuslava Reynka, jak jej autor chápal v době vzniku skladby: jako podivuhodný vesmír, jehož dynamický prostor sahá od apokalyptických vizí až po meditační roviny „pokoje od světa“. Podivuhodný vesmír, sevřený do napětí, kázně a jednoty drobných rozměrů. Sled šesti krátkých vět obsahuje odlišné náhledy na výraznější jednotu faktury (Poco unisono...), ale i části, které jsou proti tomu výrazně mnohovrstevnaté. Violová linie obsahuje mikrointervaly. Tituly jsou převzaty z Reynkovi poezie: 1. Podzimní cesty (poco unisono), 2. Zimní krajina (quasi unisono), 3. Pieta (unisono), 4. Dies Irae (vrstvy), 5. Jarní vítr (unisono), 6. Psi oblaka (vrstvy).

**Junko Ueda** (narozena v Tokiu) je zpěvačka a hráčka na hudební nástroj satsuma-biwa. Ve svých vystoupeních prezentuje tradiční vyprávění japonských epických příběhů a buddhistický chorál shomyo. Studovala hru na nástroj satsuma-biwa a epické vyprávění příběhů u Kinshi Tsuruta (styl Satsuma-Biwa Tsuruta) a buddhistický zpěv shomyo u Kôshin Ebihara (škola Tendai). Současně se věnovala srudiu kompozice (Reiko Arima, Jôji Yuasa, Sei Ikeno) na Tokyo College of Music. Podílela se na projektu Reigaku Ensemble (soubor rekonstruovaných nástrojů z imperiální pokladnice Shôsô-in z 8. století) v režii Tokijského národního divadla v Japonsku.

Ueda žije a prezentuje své umění v Evropě na nesčetných koncertech a hudebních festivalech. Její CD „L'épopée des Heike“ (CD650 VDE/AIMP Geneva) a „Satsuma Biwa“ (ARN64577 Arion, Paris / Ethnomad, Geneva) získaly několik cen, např. Grand Prix du Disque, Academie Charles Cros, Paris a Choc Le Monde de la Musique, Paříž. Vydala také sólové CD s buddhistickým chorálem shomyo s názvem 'Meditative Flowers' (E-records, Granada, Španělsko).

Od roku 1995 nabízí workshopy a přednášky o shomyo chorálu. Na těchto akcích mají účastníci možnost prozkoumat 1200 let staré melodie shomyo a jejich koncept a hledat moudrost a sílu dechu z této prastaré tradice. Junko Ueda se podílí na nových skladbách a improvizacích, spolupracuje se skladateli, např. Jean-Claude Eloy, Qu Xiaosong, Akemi Naito, Keiko Harada, Daryl Jamieson, aj. Specializuje se také na provádění skladeb pro nástroj satsuma-biwa japonského skladatele Tôru Takemitsu.

